

AKADÉMIAI SZÉKFOGLALÓK

BEVEZETŐ

BARTA GYÖRGY AKADÉMIAI SZÉKFOGLALÓJÁHOZ

SZÁDECZKY-KARDOSS ELEMÉR

AKADÉMIKUS

BARTA GYÖRGY akad. lev. tag székfoglalójának meghallgatására gyűltünk össze. Szorosabb szaktársain kívül a földtudományok számos más ága képviselőinek megjelenése BARTA GYÖRGYnek, a kiváló tudósnek személye iránti érdeklődést és az általa képviselt kutatásirány általános geonómiai fontosságát is tanúsítja.

BARTA GYÖRGY matematika-fizika tanári oklevelének megszerzése után 1939-ben a Meteorológiai és Földmágnességi Intézetben kezdte meg RÉTHLY professzor mellett munkásságát. Külföldi tanulmányutak után az ógyallai földmágneses szolgálat fejlesztéséhez fogott. Munkáját később Budapesten folytatta, ahol 1949 óta az Országos Földmágneses Hálózat méréseit vezeti. 1950 óta az Eötvös Loránd Geofizikai Intézet osztályvezetője. Megszervezte Budapest, Tihany és Baja mágneses obszervatóriumait.

Az egyetemi doktorátust 1947-ben, az akadémiai műszaki doktori fokozatot 1956-ban szerezte meg. Élénken részt vesz az egyetemi oktatásban is, és ennek elismerésképpen egyetemi tanári címet kapott. 1963-ban Munka Érdemrenddel tüntették ki. A múlt évben választottuk az Akadémia levelező tagjává.

Régóta vesz igen aktív részt az Akadémiai Geofizikai Bizottságnak munkájában, amelynek jelenleg elnöke. Anyag- és Energiaáramlási Ankétjaink egyik szervezője. Kitűnő érzékkel és odaadással működik a földtudományok szervezése és tudománypolitikai kérdések megoldásában. A Magyar Geofizikusok Egyesületének elnökségi és tiszteleti tagsága és a Meteorológiai Társaság választmányi tagsága is intenzív és széles körű tudományos és tudománypolitikai munkásságát bizonyítja. Legújabban a COSPAR Nemzeti Bizottságnak is elnöke. A Nemzetközi Geofizikai Együttműködés Végrehajtó Bizottságának tagja.

Az általános elismerésnek e sokféle jelét elsősorban igen eredményes tudományos kutatásaival, valamint lelkes tudománypolitikai működésével érdemelte ki.

A mágneses hálózaton végzett megfigyelései során figyelmét különösen a Föld mágneses terének szekuláris változásai kötötték le. Felismerte a földmágnesség 50 éves periódusos változásait, melyeket a szovjet archeomágneses

vizsgálatok több ezer évre visszamenőleg valószínűsítettek. Elmélyedő, matematikailag megalapozott vizsgálatai útján e változásokat kapcsolatba hozta a Föld mozgásával, a gravitációs térrel és a földrengések gyakoriságával. Az 50 éves periódus tehát kimutatható a Föld forgásában, a földtengely ingadozásában, a földrengés gyakoriságában is.

Legfontosabb, nemzetközileg is nagy figyelemre méltatott megállapítása szerint a földmágnesség intenzitásának változásai a Föld magjának excentrikus helyzetével magyarázhatók. Ez az excentricitás nyilvánul meg a földfelszín háromtengelyűségében is, amelyben kb. 100 m nagyságrendű nívófelület-deformációt okoz. Vizsgálatai szerint a földmag excentrikus helyzete időben változik, kb. $0,2^\circ$ sebességgel NyÉNy-ra tolódik. Ennek fékező hatása közrejátszhat a Föld forgássebességének kambrium óta feltételezhető csökkenésében. Az ily módon adódó energiadifferenciáról kimutatta, hogy az kb. 400-szorosa a földrengési energiának. Joggal feltételezi, hogy a Pacifikus óceán alatti kis sűrűségű félgömb előrenyomul a kisebb sűrűségű ázsiai félgömbre, s így hozzájárul az amerikai kontinens Ny-i hegláncainak felgyűrődéséhez, valamint az Ázsia K-i partvidéke mélytengeri árkainak szétszakadásához.

Hallgassuk meg most ezekről a vizsgálatokról BARTA lev. tag autentikus előadását. Felkérem BARTA GYÖRGY lev. tagot, tartsa meg „A Föld erőtereinek évszázados változásairól és torzultságáról” c. székfoglaló a előadását.